

Kultur och media i det nya demokratibiståndet

Lärdomar och råd efter de 10 första åren med Creative Force

Svenska institutet (SI) är en statlig myndighet som verkar för att öka omvärldens intresse och förtroende för Sverige. Genom strategisk kommunikation och utbyte inom kultur, utbildning, vetenskap och näringsliv främjar vi samarbete och långsiktiga relationer med andra länder. Verksamheten bedrivs i nära samarbete med svenska ambassader och konsulat.

SI. Svenska institutet

Innehåll

Sammanfattning.....	2
Summary	3
Introduktion.....	4
Lärdomar och råd	5
Lärdomar från genomförda projekt	5
Råd för framtida projekt	7
Råd till SI och UD	8
Keynote-presentation Annika Ben David.....	10
Keynote-resentation Hedda Krausz Sjögren	11
Framtiden för Creative Force.....	12

Sammanfattning

Creative Force är ett program inom Svenska institutets (SI) verksamhet som syftar till att stärka demokrati, mänskliga rättigheter och yttrandefrihet genom kultur och media. Programmet riktar sig till regionerna Afrika, MENA (Mellanöstern och Nordafrika), nordvästra Ryssland samt Östeuropa och Turkiet och är finansierat av utrikesdepartementet (UD).

För att stärka framtida projekt anordnade SI i maj 2019 en arbetsdag med ett femtiotal inbjudna projektägare. Syftet var att dela lärdomar, stödja framtida projekt och ge råd för att hjälpa SI att ta Creative Force in i nästa årtionde.

Deltagarna deltog aktivt i tre workshops kring 1) lärdomar från genomförda projekt, 2) råd för framtida projekt, och 3) råd till SI och UD för hur de bäst kan utveckla sitt stöd.

Många av de lärdomar som nämndes var giltiga i de flesta projekt och alla regioner. Ungefär 130 lärdomar från 35 genomförda projekt i 26 länder identifierades, och av dessa ringades 33 in som särskilt viktiga. Nedan är ett urval av lärdomarna:

- Partnerskapet ska bygga på kompetens, vilja att utvecklas och gemensamma drivkrafter
- Alla parter ska få ut något av samarbetet
- Våga byta partner om det inte fungerar
- Det är avgörande att förstå kulturella, politiska och sociala förutsättningar där projektet ska äga rum
- Lyssna till människor och vara lyhörd för deras specifika problem
- Bygg stabila relationer i partnerlandet
- Börja småskaligt och bygg upp projektet så att det blir långsiktigt
- Lägg stort fokus på faktainsamling under uppstartsfasen
- Projektledaren måste förstå att projekt påverkas utifrån och vara beredd på att kunna ändra inriktning
- Viktigt att inte utsätta någon för onödiga risker
- Viktigt att motverka korrupcion

Övergripande områden som berördes av många under dagen var kontext, partnerskap, nätverkande, kunskap, flexibilitet och tydlig kommunikation.

Följande lärdomar från ett projekt i Kenya som handlar om undersökande journalistik sammanfattar mycket av det som framkom under dagen:

- Planeringsfasen tar längre tid än man tror
- Jobba mycket med att lära känna varandra i början av projektet
- Jämlikt och lokalt ägarskap är A och O
- Våga vara flexibel och revidera! Lyssna på deltagarna
- Var realistisk – vad kan vi förändra under en period på ett till två år med en begränsad budget

Råd till SI och Utrikesdepartementet

För bättre *kunskapsdelning*:

- Mer kontakt med ambassader. Dels är de experter på den lokala kontexten och eventuella känsliga frågor, dels kan de hjälpa till med säkra, fysiska mötesplatser
- Skapa ett nätverk bestående av alumner från tidigare projekt
- Utse en kontaktperson på SI med uppgift att stötta projektet

För att åstadkomma *långsiktig hållbarhet*:

- Fler enkla bidrag till pilotstudier
- Underlätta förlängning av pågående projekt
- Fler enkla stöd till uppföljningsarbeten

Fördelar med ett mer långsiktigt inriktat arbete är att relationer fördjupas och projekten kan utvecklas. Nackdelar är att pengarna inte räcker till lika många projekt vilket ökar konkurrensen.

På en praktisk nivå diskuterades möjlighet att förmedla ekonomiskt stöd från SI till tredje part. Ett exempel skulle kunna vara stöd för ekonomihantering så att deltagande organisationer kan fokusera på det kreativa arbetet. Deltagare föreslog också att SI:s ansöknings- och rapporteringsformulär kan utvecklas för att bli enklare och mer samstämmiga.

Samspelat resultat

Resultaten från arbetsdagen var gedigna och samspelat. De bekräftas också av forskning och lärdomar från liknande finansieringsprogram utanför Sverige. Det finns stöd för att arbetsdagen bör vara del i ett fortsatt arbete mot att inkludera projektägare och målgrupper i utvecklingsarbetet av Creative Force. Framöver bör även utländska partner och målgrupper kunna delta.

Läs hela rapporten för detaljerad information om konferensen. Läs mer om Creative Force på SI:s hemsida: <https://si.se/utlysningar/bidrag-finansiering/creative-force-svenska/>

Summary

Creative Force is a funding programme for international projects run by the Swedish Institute (SI). It is open to Swedish organisations and their partners who work through media or the arts to strengthen democracy, human rights and freedom of expression. The programme covers Africa, MENA (Middle East & North Africa), north-western Russia, and Eastern Europe & Turkey, and is publicly financed through the Swedish Ministry for Foreign Affairs.

In May 2019, SI organised a day of workshops attended by some 50 representatives of Swedish organisations which have received funding from Creative Force. The aim of the event was to learn from participants' combined experience and expertise in order to strengthen future projects and carry Creative Force into its next decade.

Participants enthusiastically shared their experience in three interactive sessions which centred on 1) Lessons learned from past projects, 2) Useful advice for future projects, and 3) How SI and the Ministry for Foreign Affairs can best help projects to achieve long-term sustainable effects.

In the course of the workshops, participants identified no less than 130 lessons they had learned from 35 projects in 26 countries. Of these, 33 were seen as particularly important for the future. Here is a selection of them:

- Choose partners on the basis of competence, their willingness to develop, and common driving forces.
- All parties must gain something from the cooperation.
- Don't be afraid to change partners if the cooperation isn't working.
- Thoroughly investigate the cultural, political and social conditions in which the project will take place.
- Listen to local people and understand their problems.
- Build stable local relationships in the partner country.
- Start small-scale and build up the project with the long-term in mind.
- Spend plenty of time fact-finding in the start-up phase.
- We never work in a vacuum; project leaders must be prepared to be flexible and change direction when necessary.
- Don't expose anyone to unnecessary risks.
- Do everything you can to counteract corruption.

Key overarching concepts which were touched upon by many participants throughout the day were Context, Partnership, Networking, Knowledge, Flexibility and Communication.

The following insights from an investigative journalism project in Kenya neatly sum up much of what emerged from the workshops:

- The planning stage takes longer than you might expect.
- Put a lot of effort into getting to know each other at the beginning of the project.

- Ownership on equal terms is absolutely essential.
- Local ownership is also absolutely essential.
- Dare to be flexible and revise your plans. Listen to the project participants.
- Be realistic. 'What can we achieve in one to two years with a given budget?'

Recommendations to SI and the Swedish Ministry for Foreign Affairs

For better *knowledge sharing*:

- Embassies should be more closely involved in the programme. Partly because they are experts on the local context and any potentially sensitive issues, and partly because they can provide safe physical meeting places.
- SI should establish a network of project alumni.
- There should be a contact person at SI who can be consulted at all stages of a project.

For *long-term sustainability*:

- Small grants for pre-pilots should be available.
- It should be easier to extend the length of successful ongoing projects.
- Funding should be available for post-project follow-up.

A longer-term focus enables deeper relationships to be established and gives more opportunity for project development. The downside is that fewer projects can be granted funding, resulting in higher competition.

On a *practical level*, participants discussed the possibility of SI granting financial support to third parties. One example would be support for financial management, so that project partners can focus on the creative side of a project. Participants also suggested that SI's application and reporting forms could be made simpler and more consistent.

In conclusion

The day produced solid recommendations which all participants could endorse. The lessons we learned are also borne out by research and by similar financing programmes in other countries. Participants urged us to repeat the workshop as part of our continuing efforts to include project owners and target groups in further developing the Creative Force programme. Next time, it was felt, foreign partners and target groups should also be included.

If you are interested in finding out more about the Creative Force programme, have a look at the Swedish Institute's website: <https://si.se/en/apply/funding-grants/creative-force/>

Tio år och en dag med Creative Force

Deltagare välkomnas till arbetsdagen på Münchenbryggeriet i Stockholm.

I maj 2019 arrangerade Svenska institutet (SI) en arbetsdag med i huvudsak inbjudna projektledare från SI:s Creative Force, ett program som syftar till att stärka demokrati, mänskliga rättigheter och yttrandefrihet genom kultur och media. Programmet finansieras av Utrikesdepartementet (UD) och Sida och pengar delas ut till samarbetsprojekt mellan svenska och utländska organisationer i 27 länder i fyra regioner: Afrika, Mellanöstern och Nordafrika, nordvästra Ryssland samt Östeuropa och Turkiet.

Creative Force stöttar projekt i genomförandefasen. Under arbetsdagen i Stockholm låg fokus på att reflektera. Ett femtiotal projektägare deltog i grupparbeten och presentationer under dagen där syftet var att dela lärdomar, hjälpa framtida projekt och ge råd för att hjälpa SI och UD ta Creative Force in i nästa årtionde.

2017 gjorde konsultföretaget Ramböll en utvärdering av alla Creative Force-projekt mellan 2013 och 2015. Arbetsdagen i Stockholm var delvis ett svar på dessa råd och bekräftade också många av resultaten. Lärdomarna som lyftes var utbredda och nämndes för de flesta projekt över alla berörda regioner.

”Kan vi inte göra en inverterad orsakskedja? Vad händer i ett samhälle som inte har kultur? Vad händer i ett samhälle där vi faktiskt inte får spela musik? Där journalisterna är tystade. Där poeterna inte får ges ut längre. Vad händer där? Och kan vi använda den här inverterade formen för att visa på att det här är så otroligt väsentligt.”

Ulricha Johnson, Scensverige. Från panelsamtal.

Lärdomar och råd

Ett 50-tal projektägare som tillsammans hade erfarenhet från samarbetsprojekt med kultur och/eller media i alla 27 programländer deltog under dagen.

Syftena med dagen var:

- Att projektägarna skulle lära av och med varandra för att stärka sitt eget framtida arbete.
- Att SI och UD skulle få respons för att kunna vidareutveckla programmet.

Arbetet delades upp i tre delar:

1. Lärdomar från genomförda projekt.
2. Råd på gruppnivå för framtida projekt.
3. Råd till SI och UD för hur de bäst kan utveckla sitt stöd.

1. Lärdomar från genomförda projekt

Deltagarna fick först fundera kring projekt där de fått lärdomar som varit viktiga för det fortsatta arbetet. Projekten handlade om många olika ämnen med en stor mängd metoder och stöd av flera olika finansierare. De identifierade ungefär 130 lärdomar från 35 projekt i 26 länder, och av dessa ringades 33 in som särskilt viktiga.

Bygg relationer

”När vi arbetar med kontroversiella ämnen i relation till mänskliga rättigheter, yttrandefrihet och politiska och personliga friheter måste vi bygga arbetsteam med djup känsla av personligt förtroende och stöd. I vårt projekt fick teamet en känsla av gemenskap som gjorde att vi kunde lita på varandra utanför politiken och fortsätta arbeta tillsammans genom alla osäkerheter.”

Detta säger en representant för ett projekt som arbetat med deltagande konst för yttrandefrihet i Ryssland om sin viktigaste lärdom. Vikten av att ha goda relationer till sin lokala partner är viktigt oavsett region. Ett projekt mot könsbaserat våld i sju afrikanska länder hade lett till lärdomen ”Att lyssna och lära känna och respektera varandra för att kunna lösa problem när de uppstår.” Från ett projekt om journalistik i Egypten konstaterades att ”Kunskap om kulturen lärs bäst i relation med berörda människor i verksamheten.” Från flera projekt betonades att de borde lagt mer resurser på relationsbyggande.

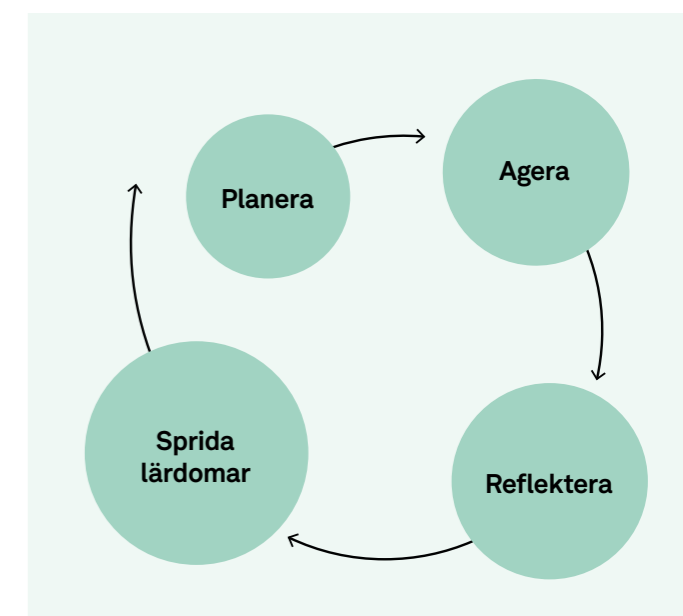
Några förslag hur man kan skapa dessa relationer återkom. Ett projekt för konstnärlig yttrandefrihet insåg att det var viktigt att ”Föra samman aktörer/individer/avdelningar inom

samma organisation för starkare effekt.” Från ett identitetsprojekt i Kenya underströks att ”Projekt bärs ofta av eldsjälur, risk om de försvinner.” Det var en lärdom som ett folkbildningsprojekt för kvinnliga barnskötare i Irak delade: ”Det hela stod och föll med ledaren på centret, som efter en tid blev svårt sjuk och inte hade delegerat ansvar.”

Flexibilitet, kommunikation och tydlighet

Flera deltagare sa att resultaten från ett projekt inte behövde överensstämma med den ursprungliga planen. Från ett projekt för att stärka frilansjournalisters roll i Vitryssland konstaterades att ”Det du tror är viktigt behöver inte vara speciellt intressant för målgruppen.” Ledaren av ett projekt för att stärka funktionsnedsatta i Albanien skrev att det är ”Svårt att förutse när ett projekt öppnar upp alternativt stänger dörrar, det är mer frågan om att ett projekt öppnar upp möjligheter som inte går att förutse.”

Organisatorerna bakom ett projekt för att stärka flickors självkänsla i Libanon hade lärt sig ”Att vara lyhörda och öppna upp för andra möjligheter.” Från ett kvinnoprojekt i Kaliningrad betonades ”Vikten av att vara tydlig om precis allt.” Tydligheten la en grund, som det uttrycktes från ett projekt, för yttrandefrihet i Ryssland: ”Vi kan bara ge ramverk och leda processen. Men vi kan inte kontrollera konstens uttryck.”

Projektcirkeln består här av fyra steg. Creative Force stöttar projekt i fasen då de genomförs, när projektägare och partners ”agerar”. Under dagen låg fokus istället på att reflektera och sprida lärdomar.

Grupparbeten utgjorde en stor del av arbetsdagen i Stockholm.

Börja småskaligt och håll ut länge

”Att börja småskaligt och bygga på därefter” var en av de viktigaste lärdomarna från ett teaterprojekt för att stärka kvinnors roll i Libanon. Detta syntes också i många andra svar. ”Större långsiktighet i projekten skulle vara en fördel” var insikten från ett identitetsprojekt i Kenya. För att kunna vara långsiktig är finansiering också en viktig fråga. ”En finansiell punktinsats kan fungera och säkert vara bra på plats, men utan motprestation från mottagarna utvecklas inte en hållbar relation” uttrycktes från ett kulturprojekt i Tanzania. Ett journalistprojekt i Egypten betonade fokus på de ekonomiska aspekterna: ”Sluta aldrig att hitta finansiering. Ditt projekt måste kunna bli verksamhet.”

Ett projekt vars lärdomar sammanfattade de samlade insikterna tämligen väl handlade om att förbättra förmågan för undersökande journalistik i Kenya. Deras lista löd:

- Planeringsfasen tar längre tid än man tror.
- Våga vara flexibel och revidera! Lyssna på deltagarna.

- Jobba mycket med att lära känna varandra i början av projektet.
- Var realistisk – vad kan vi förändra på 1–2 år med en definierad budget?
- Lokalt ägarskap är A och O.
- Jämlikt ägarskap.

Meningsfull påverkan

Förutom lärdomar fick deltagarna också uppskatta meningsfullheten i projekten och på vilken samhällsnivå – individ, grupp eller samhälle – som insatserna hade påverkat mest.

Av de 35 projekten angav hela 29 att de varit ”effektiva” och varken skapat större problem än de kunnat lösa eller försökt lösa problem som inte fanns. Representanter för åtta projekt bedömde att deras insatser hade haft effektiv påverkan på samhällsnivå.

Här är rådets innebörder sammanfattade som ett ordmoln. Ju större ett ord är i bilden desto oftare förekom betydelsen som del av ett råd.

2. Råd för framtida projekt

I nästa steg diskuterades gemensamma råd för framtida projekt. Fokusfrågan var ”Om ni ska genomföra aktiviteter med långsiktig påverkan, vilka råd vill ni då ge till er själva som grupp?”

Först skrev deltagarna ner korta råd. Sedan fick de välja ut de viktigaste, diskutera och skriva ner mer detaljerade beskrivningar. Övergripande teman och råd var:

Inställning

Utgå från att det är svårt. Var flexibel och beredd på att anpassa, förändra och utveckla. Var beredd att ompröva inriktningen om till exempel behoven visar sig vara andra än de ni trodde.

Planering

Lägg fokus i form av tid och pengar på uppstart av ett projekt och undersök kulturella, politiska och sociala förutsättningar där projektet ska äga rum. Lyssna till människor och förstå deras problem. Involvera flera i målgruppen. Börja med en förstudie eller ett pilotprojekt.

Val av och relation till partnerorganisation

Bygg relationer och vidga nätverket. Välj partner utifrån kompetens, vilja att utvecklas och gemensamma inre drivkrafter. Känn din partner väl, både personer och organisation, undersök deras lokala förankring. Skapa samsyn kring mål och ekonomiska rammar. Goda relationer ger förutsättningar för tillit vilket ger effektivitet och lust. Våga byta partner om det inte fungerar. Utsätt inte partner för onödiga risker. Motverka korruption. Se dessutom till att båda parter får ut något av samarbetet. Definiera dina egna mål och förväntade resultat och ansvar.

När man agerar i ett projekt

Ha tydligt dokumenterad kommunikation. Var uthållig. Du kommer tidvis att misslyckas men du kan lära dig och kanske lyckas senare. Uthållighet kan skapa tillit och djup.

Reflektion och delande av lärdomar

Dra lärdom av projektet genom ömsesidig och gemensam kompetensutveckling. Alla parter ska ha nytta av ett projekt och delad information gör att fler aktörer kan lära av insatserna, få en starkare röst och göra nya ännu bättre insatser tillsammans.

Olika behov av stöd sammanfattade som ordmoln. Ju större ett ord är i bilden desto oftare förekom betydelsen som del av ett svar.

3. Råd till SI och UD

I dagens tredje steg diskuterades hur SI och UD kan utveckla sitt stöd. Fokusfrågan var: "Hur skulle SI och UD kunna stötta aktiviteter på bästa sätt för att skapa långsiktigt hållbar påverkan?"

Även här skrev deltagarna först ner kortfattade behov av stöd. Efter de korta svaren fick varje grupp välja sina viktigaste idéer och diskutera tillsammans för att utveckla dem. Några teman återkom och förslagen kan delas in i fyra teman.

Praktiskt stöd

- Förmedla stöd till tredje part, exempelvis för ekonomihantering, så att deltagande organisationer kan fokusera på sin styrka i det kreativa arbetet. Det skulle ge bättre finansiell kontroll, ökad kvalitet och minskad korruptionsrisk. Dock skulle det bli mer arbete för SI.
- Utveckla ansöknings- och rapporteringsformulär som är enkla och samstämmiga och med plats för mer kreativa uttryck i projektansökan.

Kunskapsdelning

- Involvera ambassaderna mer aktivt. De känner till den lokala kontexten och bör vara med i nätverken och dela sin expertkunskap om känsliga frågor i svåra kontexter. Dessutom skulle ambassaderna kunna erbjuda säkra fysiska mötesplatser. Ambassaderna är redan på plats och skulle genast kunna vara mer aktiva. Det skulle dock kunna vara politiskt känsligt.
- Skapa funktion på SI som projektlobbyist. En person som har till uppgift att följa och stötta projekten och föra deras talan. Denna person skulle agera som spindeln i nätet både före och under projekt. Funktionen skulle ge stöd, styrka, legitimitet och olja i maskineriet men det skulle kunna vara svårt att förstå allas perspektiv och behov. Risken är att ägarskap tas från lokala processer och att funktionen skulle kosta pengar som tas från projektbudget.
- Skapa ett nätverk med samlade kunskaper och exempel från tidigare projekt. Funktionen bör innehålla möjlighet att kontakta tidigare projektägare för att ställa frågor och diskutera.

Projektägare fick tillfälle att lära känna varandra och nätverka.

Ett nätverk skulle bidra till att återanvända kunskap så att hjulet inte behöver uppfinnas på nytt. Risken är att organisationer inte skulle dela med sig av kunskap eftersom det kan uppfattas som konkurrens.

Långsiktig hållbarhet

För ökad långsiktighet föreslogs ett antal samverkande idéer:

- Skapa möjlighet för fler men enklare mobilitetsbidrag och förpiloter så att relationer och kunskap kan inventeras och skapas i tidigt skede och utgöra en stabil grund.
- Gör det lättare att förlänga befintliga och fungerande projekt. Gör det även möjligt att söka för längre projektperioder, minst 3 år och upp till 5 år eller mer, med delrapporter. Detta skulle göra det lättare att planera långsiktigt.
- Öka andelen för personalkostnader i budgetreglerna, både hos projektägare och partner, det skulle stärka organisationernas kapacitet.

- Gör det möjligt att söka medel för uppföljningsarbete. Att till exempel komma tillbaka efter en viss tid och mäta effekt och påverkan för att förbättra framtida arbete, men även öppna upp för nya möjligheter att samarbeta igen.

Fördelar med ett mer långsiktigt inriktat arbete är att det kan skapa fördjupning av relationer och möjlighet att utveckla, anpassa och låta insatser förändras över tid. Dessutom ger det mindre administration både för SI och ansökande organisationer. Nackdelarna är att pengarna inte skulle räcka till lika många projekt vilket skulle öka konkurrensen. Projekt skulle också kunna tappa energi med tiden och/eller hinna bli irrelevanta i sitt sammanhang. Dessutom finns risken att bristfälliga projekt skulle finnas kvar längre. Det är viktigt att låta projekt avslutas om de inte fungerar.

Helhetsperspektiv

Sveriges utrikespolitik i sin helhet måste vara konsekvent, så fri som möjligt från motsägelsefulla hänsynstaganden och adressera ekonomiska orättvisor. Annars blir det förtroende-problem även i lokala projekt.

Kultur & media som demokratins syre i en mer auktoritär värld

Sammanfattning av keynote-presentation av Annika Ben David, Sveriges ambassadör för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer, UD.

Creative Force fyller tio år. Den svenska demokratin fyller snart 100 år. På senare år har vi konstaterat ett trendbrott vad gäller demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Idag lever fler människor i länder med auktoritära tendenser än i länder som gör demokratiska framsteg. Rättsstatens principer sätts ur spel och demokratin sätts under tryck genom begränsningar i exempelvis yttrande- och församlingsfriheterna.

En tydlig utveckling är det krympande utrymmet för civila samhället över hela världen. En rad stater har infört lagstiftning eller vidtar åtgärder som försvårar för MR-försvare, journalister, bloggare, opinionsbildare och kulturarbetare att verka. Idag lever bara fyra procent av jordens befolkning i länder där mötesfrihet och yttrandefrihet rutinmässigt respekteras. Fler än 800 journalister har mördats i världen det senaste tio åren. Och som alltid är de kvinnliga medarbetarna och MR-försvarna dubbelt utsatta; för att de gör sitt jobb och för att de är kvinnor.

”Vi hävdar att det är genom att ha integrerat ett MR-perspektiv när vi byggt vårt samhälle som vi gjort det framgångsrikt, inte minst ekonomiskt.”

Annika Ben David.

Det här är en trend som oroar. Krafter är i rörelse, både i världen och här hemma, som strävar efter att dra isär samhällen och skapa oro, splittring och misstro. Vår uppgift i den svenska utrikesförvaltningen är att med kraft och med bredd motverka denna utveckling i världen.

Därför lanserar regeringen en offensiv för demokrati runtom i världen; #DriveforDemocracy. Det handlar om att främja, förankra och försvara demokratin, som ju är en förutsättning för respekten för de mänskliga rättigheterna.

Skyddet och främjandet av mänskliga rättigheter, demokrati

och rättsstatens principer är en hörnsten i svensk utrikespolitik. Vår största utrikespolitiska tillgång är att vi, sedan decennier, har en politik baserad på principer och värderingar som utgår från överenskommelser, regler och multilateralt samarbete.

Vi hävdar att det är genom att ha integrerat ett MR-perspektiv när vi byggt vårt samhälle som vi gjort det framgångsrikt, inte minst ekonomiskt. Vi har utvecklat en progressiv lagstiftning för icke-diskriminering och jämlikhet. Vi har byggt starka, självständiga och transparenta institutioner som kan ställas till svars av medborgarna. Och vår nationella MR-politik har de senaste halvseklerna översatts till en ambitiös utrikespolitik där vi driver svenska samhällslösningar genom politisk dialog, bistånd och handel. Vi strävar efter att diskutera och dela med oss av svenska samhällslösningar.

Annika Ben David.

Bra konst drabbar! Även beslutsfattare

Sammanfattning av keynote-presentation av Hedda Krausz Sjögren, Sveriges kulturråd på ambassaden i Pretoria, Sydafrika och tidigare mottagare av Creative Force-stöd.

2013 jobbade jag tillsammans med den prisbelönta regissören Anja Susa i Balkan med uppsättningen Seven, en dokumentär teater som presenterar sju kvinnliga röster från hela världen. Vi tog beslutsfattare som känslomässig gisslan både på scen och i publiken. För när konst är bra så drabbar den, även beslutsfattare. Och jag funderar nu på vilka mekanismer som var viktiga för att vi lyckades så bra med just det här projektet.

Svenska ambassadens stöd var avgörande för arbetets enorma genomslag. De fungerade som katalysator och plattform. De verkade utan att synas och lät det lokala ägarskapet driva processen. I projektet hade vi medverkande som hotades och ambassaden gav viktigt stöd samtidigt som de skickade fram kvinnogrupper på presskonferenserna för att berätta om situationen och problematiken.

Idag arbetar jag som kulturråd på Sveriges ambassad i Sydafrika, en av de starkaste unga demokratierna i världen om än med problem som korruption. Sverige och Sydafrikas relation går långt tillbaka i tiden. Redan på 1950- och 1960-talet började stödet för samarbete mellan kulturaktörer i Sverige och svarta konstnärer och vita dissidentförfattare. Sverige stöttade ANC, men skickade också, både via SIDA och genom en mängd organisationer, pengar direkt till kulturlivet. Det omfattande stödet till dissidenter inom Kultur och civilsamhälle under Apartheid har antagligen spelat en roll för att Sydafrikas demokrati står sig stark idag i jämförelse med andra unga demokratier.

Ett lyckat samarbete är det mellan skulpturparkerna Nirox Foundation och Wanås. Deras samarbete tog sin början 2013 med 100 000 kronor i bidrag och ett konstpedagogiskt projekt som resulterat i bland annat projekten Not A Single Story 1 & 2 som kurerades av två svenskar och två sydafrikaner.

”Svenska ambassadens stöd var avgörande för arbetets enorma genomslag. De fungerade som katalysator och plattform.”

Hedda Krausz Sjögren.

Några lärdomar från detta arbete, och även mindre lyckade projekt i till exempel Zimbabwe, är att vi måste stötta fri konst i instabila länder. Några faktorer är särskilt viktiga:

- Vi ska inte stötta konsten genom regering och departement utan genom fria aktörer.
- Processer måste ägas och drivas lokalt eller regionalt.
- Kulturstöd till fria aktörer måste täcka administrativa kostnader i både det svenska och det utländska ledet.
- Vi måste verka utan att synas. Detta kräver också modiga tjänstemän som vill tolka ramverken och skicka in hemliga pengar.
- Vi behöver lära oss mer om historien och mekanismerna. Det behövs en vitbok över kulturens roll i demokratiprocesser.

Hedda Krausz Sjögren.

Framtiden för Creative Force

Välbesökt paneldiskussion under arbetsdagen i Stockholm.

Arbetsdagens resultat bekräftas av forskning och lärdomar från liknande finansieringsprogram utanför Sverige. Det kommer alltmer forskning som undersöker kulturens roll för utvecklingen av demokrati och fred.

I slutet av 2018 publicerades flera ambitiösa studier. *The Cultural Value Project* handlar om länder i övergång från konflikt. British Council och Goethe Institut, som finansierade projektet, är SIs motsvarigheter i Storbritannien respektive Tyskland och spenderar varje år miljardbelopp på projekt som liknar Creative Force.

Utifrån exempel i länder som Egypten och Ukraina konstaterar forskarna att kultur har en dubbel roll. Dels som grundorsak för många konflikter och dels som grund för långsiktigt konstruktiva lösningar. Resultaten visar att djup kunskap om det lokala samhället och förankring i förtroenden är avgörande för positiva resultat.

En annan studie, *The Art of Peace*, tittar på kulturprojekts roll för fred. Här konstateras att väl genomförda långsiktiga insatser har positiv påverkan, kraftigt ökar välbefinnandet och stärker gemensamma identiteter på ett sätt som hjälper

i uppbyggnaden efter konflikt. Studien visar att chansen att lyckas är bäst om projekten:

- Utformas och leds lokalt.
- Har rimliga ambitioner och lång uppbyggnadsfas.
- Bygger på lokala kulturella traditioner.
- Möjliggör för konstnärer och samhällen att kreativt identifiera och lösa frågor på egen hand.
- Bygger på noggrann analys kring känslighet för konflikter i början av all projektdesign.

Studierna visar också på behov av mer forskning, inklusive utvecklingen av utvärderings- och valideringsmetoder och verktyg för att bättre förstå hur kulturprojekt kan leda till en mer inkluderande, uthållig och hållbar utveckling samt hur kunskap kan utvecklas, överföras och utökas mellan olika kreativa insatser och kontexter.

Creative Force står sig bra

2017 gjorde konsultföretaget Ramböll en utvärdering av alla projekt utförda inom Creative Force mellan 2013 och 2015. Slutsatserna var att programmet är relevant, betydelsefullt och unikt i sina metoder att angripa viktiga känsliga frågor. Creative Force ansågs vara flexibelt och innovativt och stärka kapaciteter, kunskaper och nätverk framförallt för individer som förväntades ha påverkan på lokala samhällen under lång tid. Det ansågs finnas förutsättningar att sprida metoderna även till andra regioner och problem.

Ramböll hade också flera förslag på utvecklingar av programmet, exempelvis inom uppföljning, analys, långsiktig projektstöd och tydliggörande av förväntningar. De tyckte att också ambassader kan ta en större roll och att ansöknings- och rapporteringsformulär borde utvecklas.

Även förstärkande av det praktiska stödet rekommenderades, inklusive mångspråkighet i all kommunikation. Dessutom efterfrågades ökade möjligheter för nätverkande, marknadsföring och plattformar för möten, inte minst ökat utbyte av kunskaper och erfarenheter mellan olika projekt. Arbetsdagen i Stockholm var delvis en respons på dessa råd och bekräftade många av resultaten.

“Frigör er från matriserna och var lite flexiblare. Matriserna är till för att hjälpa oss men inte definiera oss. Sen är jag med på Heddas råd: In med hemliga pengar. Vi behöver stärka civilsamhället i Mellanöstern.”

Cecilia Hörnell Sunar, Re:Orient. Från panelsamtal.

Annika Ben David talar i Stockholm.

Deltagare engagerar sig under en workshop.

Inkludering för fortsatt relevans

För att Creative Force nu ska fortsätta vara relevant ytterligare ett decennium finns några övergripande utvecklingar att hålla i åtanke. Våren 2019 publicerade till exempel organisationen Media Impact Funders en rapport om global finansiering av medier för social rättvisa, demokrati och yttrandefrihet. Där jämförs mediebeståndets framtid mot utvecklingen av medborgarjournalistik.

Analytikern Cynthia Gibson drar slutsatsen att makt måste förskjutas från finansierande institutioner till projektutförare som är experter på sin egen verklighet, för att försäkra sig om att medel används på bästa sätt. Gibson skriver, ”Medan finansierare länge har stöttat den typ av deltagande som utgör själva basen för samhällsengagemang, reflekterande demokrati och samhällsutveckling, har de länge varit ovilliga att omfamna en sådan utveckling i sin egen verksamhet.”

Utveckling mot inkludering och plattare maktstrukturer krävs i förlängningen också för hållbarheten i till exempel

Unesco:s konvention för skydd och stöd av kulturella rättigheter och de globala utvecklingsmålen enligt Agenda 2030. Med det jobb som redan inlett borde programmet Creative Force ligga väl till för att fortsätta vara relevanta i en sådan utveckling.

”Nästan allting handlar om pengar. Om det inte finns finansiellt stöd kan vi inte fortsätta med projekten. Och det betyder att de gräsrots-initiativ vi inlett dör eftersom det är väldigt svårt för våra partner att söka stöd.”

Ekaterina Kalinina, Nordkonst. Från panelsamtal.

Öppna processer

Hur kan då långsiktig inkludering i bidragsgivande gå till rent praktiskt? För att diskutera den frågan publicerade Government Laboratories vid New York University 2016 resultaten av ett forskningsprojekt om innovation kring öppna finansieringsprocesser. I studien kartläggs ett dussin innovationer som redan implementerats hos större offentliga finansierare. Flera av dem bekräftar, exemplifierar, eller kompletterar förslagen från arbetsdagen i Stockholm. Till exempel:

- Målgrupp och projektutförare medskapar finansieringsstrategier.
- Matchning där potentiella partner kopplas ihop.
- Öppet publicerade arkiv där alla kan se allas ansökningar, resultat och lärdomar.
- Öppet urval genom till exempel röstande på nätet eller roterande jurygrupper.
- Stöttande av till exempel gräsrotsfinansiering, mikrofinansiering, pristävlingar, eller konsult-tid för att hjälpa utförare att skapa långsiktig finansiering.
- Standardiserad och öppet publicerad rapportering.

Flera av exemplen har utmaningar, till exempel när det gäller integritet och säkerhet för öppen delning av personligt eller politiskt känslig data. Ett annat hinder är att projekt och projektägare ofta ses och behandlas som konkurrenter. Konkurrens uppmuntras även när det slutliga målet för insatserna bäst skulle uppnås genom att arbeta tillsammans och bygga på varandras kunskaper. Det här är ett strukturellt problem som kräver att finansierare noga tänker igenom hur de kan stärka verkliga incitament för samarbete.

”Steve Jobs tänkte ut saker som folk inte visste att dom behövde. Och om det är något råd jag skulle vilja ge till Svenska institutet så är det att ge utrymme åt idéer som vi inte vet att vi behöver och som vi inte förstår. Det är det utrymmet som saknas. Om det är någon institution som skulle kunna göra det här är det Svenska institutet. Ge kreativ frihet som journalister eller konstutövare och representanter från civila samhället kan skapa nya kreaturer av. Det vore spännande om vi fick den friheten.”

Lars Tallert, Fojo Media Institute. Från panelsamtal.

Dagen initierades och leddes av:

Projektgrupp Svenska institutet: Jesper Werner, Judith Black, Anna Swedmark Westin och Marijana Popovic

Moderator: Mia Odabas

Facilitatorer: Marcus Haraldsson, Global Grand Central och Henrik Johansson, Emerging

Processtecknare: Mina Legnered och Frida Rit, Simply Draw it Big

Denna rapport har sammanställts av: Marcus Haraldsson, Global Grand Central

Redaktör: Rikard Lagerberg

Fotograf: Magnus Liam Karlsson

Form: Spektra Design

© Svenska institutet, 2019

